

УДК 37.013.42 – 053.5

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Л.І.Романовська

***Анотація.** У статті досліджено проблему визначення концептуальних підходів до організації соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань; розкрито нормативно-правове регулювання цього процесу.*

***Ключові слова:** соціально-педагогічна підтримка, громадські об'єднання.*

***Аннотация.** В статье исследована проблема определения концептуальных подходов к организации социально-педагогической поддержки детских общественных объединений; раскрыта нормативно-правовая регулировка этого процесса.*

***Ключевые слова:** социально-педагогическая поддержка, общественные объединения.*

***Summary.** This article deals with the problem of determination of the conceptual approaches to social pedagogical support of child's public associations. The author analysed purpose, tasks, maintenance, functions, principles and subjects of realization of social pedagogical support of child's public associations and their legal adjusting, expedience and necessity of development of strategies of social pedagogical support of child's public associations on makro-, mezo- and mikro- levels.*

***Key words:** social pedagogical support, public associations.*

Аналіз вітчизняних наукових досліджень з проблеми соціально-педагогічної підтримки свідчить про недостатнє її висвітлення у працях українських науковців. В Україні виконано лише декілька досліджень з аналізу проблем соціально-педагогічної підтримки, а саме: соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями (М.Макаренко, В.Тесленко); особливостей підтримки особистості дитини у фостерних сім'ях Великої Британії (О.Романовська); соціально-педагогічної підтримки дітей, які потребують захисту (Т.Янченко). Аналіз наукових доробок свідчить, що проблема соціально-педагогічної підтримки діяльності сучасних дитячих громадських об'єднань залишилася поза увагою вчених.

Аналіз наукових доробок і практики соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань свідчить, що її слід трактувати у широкому і вузькому контексті. У широкому – це відповідний напрям державної молодіжної політики, спрямований на актуалізацію ідей, розробку і впровадження стратегій соціально-педагогічної підтримки дитячого руху, суспільна стимуляція діяльності соціально-педагогічного характеру державних установ і недержавних організацій, спрямована на створення сприятливого середовища для функціонування дитячого руху і перетворення його на повноцінний інститут соціалізації. У вузькому – це дії, спрямовані на підвищення ефективності роботи дитячих громадських об'єднань, організацію взаємодії різних соціальних інститутів, соціальних педагогів з дитячими громадськими об'єднаннями, підтримку їхніх соціальних ініціатив з метою створення оптимальних умов життєдіяльності і соціалізації дітей і підлітків.

Разом з тим розгляд соціально-педагогічної підтримки в широкому і вузькому трактуванні достатньо умовний. Закономірною є доцільність і необхідність системного підходу до теоретичного обґрунтування і практичної реалізації соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань, яка реалізується на трьох рівнях: загальнодержавному (макро-), регіональному (обласному/районному/ міському) (мезо-) та місцевому (мікро-).

Метою статті є визначення основних концептуальних підходів до організації соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань.

На загальнодержавному рівні соціально-педагогічна підтримка реалізується Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерством соціальної політики, Міністерством культури, Міністерством охорони здоров'я України спільно із державними службами та інспекціями: Державною службою молоді та спорту України, Державною службою України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань, Державна служба України з контролю за наркотиками, Державна інспекція навчальних закладів України. Соціально-педагогічна підтримка діяльності суб'єктів дитячого руху на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою здійснюється за сприяння Міністерств за умови долучення зусиль місцевих органів державної влади та управління. Ефективність спільних дій у реалізації соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань підвищується за рахунок участі на кожному рівні й інших суб'єктів різних рівнів та підпорядкування. Сумарні їхні зусилля спрямовані на об'єкт соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань – дітей та підлітків. Зусилля щодо реалізації соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань на кожному рівні нарощуються за рахунок діяльності місцевих суб'єктів підтримки. Причому на найнижчому – місцевому – рівні (рівні роботи керівників дитячого об'єднання, працівників соціально-педагогічних установ, служб, соціальних педагогів, педагогів, психологів загальноосвітніх навчальних закладів, батьків, волонтерів тощо з дитячою спільнотою) значущість соціально-педагогічної підтримки є особливо значущою. Органи влади та управління, що діють на місцях, беруть на себе зобов'язання щодо прийняття рішень про соціально-педагогічну підтримку дитячих громадських об'єднань у конкретних випадках, встановлення адміністративного піклування та опіки. При затвердженні місцевих бюджетів передбачаються видатки на реалізацію програм діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть делегувати молодіжним та дитячим громадським організаціям повноваження щодо реалізації відповідних програм (проектів, заходів). У цьому випадку вони надають молодіжним та дитячим громадським організаціям фінансову та матеріальну допомогу і здійснюють контроль за реалізацією наданих повноважень, у тому числі за цільовим використанням виділених коштів.

Державна підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій здійснюється в таких формах: розробка стратегій і програм розвитку дитячого і молодіжного рухів, надання молодіжним та дитячим громадським організаціям інформації про державну соціальну політику щодо дітей та молоді; надання методичної та організаційної допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей; створення закладів, установ і організацій, які надають допомогу дітям і молоді. Держава здійснює підтримку і в інших формах, що не суперечать законодавству України.

В Україні нормативно-правовою базою, що регулює організацію роботи з дітьми та молоддю є: Конституція і Закони України. Законами, що безпосередньо визначають нормативно-правове поле створення і функціонування дитячих і молодіжних об'єднань в нашій країні є: Закон України «Про об'єднання громадян» від 16 вересня 1997 року та Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 року № 281-XIV, які визначають особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності. Виходячи із системного бачення необхідності і доцільності здійснення соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських організацій на трьох рівнях – загальнодержавному

(макро-), регіональному (обласному/районному/міському) (мезо-) та місцевому (мікро-), можемо стверджувати, що кожен рівень здійснює свій вклад в реалізацію концепції соціально-педагогічної підтримки як цілісного і системного явища. Така побудова соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань, на нашу думку, відповідає, з одного боку, зміцненню і продовженню вертикалі підвідомчих суб'єктів соціально-педагогічної підтримки, додатковому залученню на кожному рівні інших суб'єктів до її реалізації; а з іншого – за рахунок визначення пріоритетів, тобто концентрації зусиль на певних напрямках соціально-педагогічної підтримки, що позитивно оцінюється як вибір стратегії, інколи компенсуючи меншу увагу до соціально-педагогічної підтримки на інших рівнях (що, звичайно, не може оцінюватися позитивно).

Суб'єктами соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських організацій є: держава в особі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також громадянське суспільство в особі інститутів громадянського суспільства. Як правило це: об'єднання громадян, політичні партії, благодійні організації, органи самоорганізації населення, релігійні організації, професійні спілки, недержавні засоби масової інформації й інші організації, діяльність яких регулюється законодавством України.

Метою соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань у стратегічному контексті є об'єднання зусиль суспільства для створення сприятливого середовища функціонування дитячого руху. У практичному контексті соціально-педагогічну підтримку дитячих громадських об'єднань ми трактуємо як сукупність цілеспрямованих, взаємопов'язаних, педагогічно керованих процесів, які сприяють створенню сприятливого середовища для діяльності дитячих громадських об'єднань з метою створення оптимальних умов для саморозвитку, самовизначення, духовного та соціального становлення особистості їх членів.

У процесі осмислення концептуальних підходів соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань важливо враховувати особливості діяльності сучасних дитячих об'єднань, що визначаються закономірностями їх функціонування.

Концептуальними підходами здійснення соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань є: гуманістичний, який передбачає взаємодію з дитиною з позиції її інтересів і потреб на основі пріоритету гуманістичних цінностей; аксіологічний, що уможливує здійснення соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань чи окремої дитини на основі визнання її як вищої цінності і мети суспільного розвитку; особистісно-діяльнісний, який припускає можливість здійснення соціально-педагогічної підтримки на основі співробітництва, підтримуючи її ініціативи, і дає змогу членам дитячих громадських об'єднань посісти суб'єктну позицію у процесі діяльності дитячих громадських об'єднань і формування особистісних якостей; соціалізаційний, що забезпечує актуалізацію процесів пізнання, самовиховання, життєвого самовизначення.

Основними принципами соціально-педагогічної підтримки громадських об'єднань, що зумовлюються закономірностями функціонування дитячого руху в Україні, визначено такі:

– принцип гуманізму, що передбачає надання різноаспектної соціально-педагогічної підтримки ДГО на основі врахування інтересів і потреб дітей; визнання особистості дитини вищою цінністю, ціллю і суб'єктом соціально-педагогічного впливу; сприяння вихованню дітей у громадських об'єднаннях на ідеях гуманізму (любові, добра, милосердя, взаємодопомоги тощо);

– принцип демократичності, що декларує доцільність і необхідність: спрямування системи соціально-педагогічної підтримки на визначення цілей, завдань, змісту, форм і методів діяльності дитячого об'єднання, адекватних інтересам, потребам, прагненням дітей і суспільних вимог; визнання свободи і незалежності молодих людей, підлітків і дітей у створенні ними дитячих громадських об'єднань; поваги до ідеологічних та світоглядних уподобань членів дитячих об'єднань та їхніх родин; поваги до потреб і потенційних можливостей членів об'єднань; сприяння формуванню самосвідомості членів дитячих об'єднань, їх активного ставлення до себе і світу; створення реальних можливостей забезпечення дитині права вільно виражати свої погляди; повага її прав на свободу думок, отримання і передачу інформації; забезпечення кожному члену об'єднання рівних прав і можливостей щодо користування матеріально-технічною базою та засобами, якими володіє дитяче об'єднання; реалізації механізмів самоорганізації і самоврядування, що сприяють формуванню суспільних відносин як способу соціалізації особистості дитини у діяльності дитячих об'єднань; надання соціально-педагогічної допомоги, що сприяє соціальному, духовному благополуччю і активній участі дитини у житті суспільства.

– принцип самоорганізації, самоврядування і самореалізації, який передбачає: формування суспільних відносин як способу соціалізації особистості дитини у діяльності об'єднання; навчання

членів дитячих об'єднань, стимулювання їхньої творчої діяльності самореалізації, створення можливостей для прояву творчої активності, для реалізації інтересів, потреб дітей; розвиток ціннісно-орієнтаційних умінь і навиків; тренування вміння приймати рішення; розвиток мотиваційної сфери особистості; розвиток мислення, інтелекту, внутрішньої культури; формування здатності до безперервного збагачення соціального досвіду, виховання вміння і необхідності активно долучатися до практичної діяльності; забезпечення зв'язків дітей з соціальною сферою, можливостей їх реалізації в повсякденній практичній діяльності; забезпечення безперервної діяльності дитини в соціальній сфері; стимулювання і заохочення різносторонньої соціально значущої діяльності дітей.

– принцип забезпечення правового та соціального захисту членів дитячих громадських об'єднань, що має за мету: підтримку у дітей позитивних емоцій, оптимістичного погляду на світ, подолання негативних, травматичних для дитини переживань; формування позитивної Я-концепції; створення атмосфери захищеності як у суспільстві загалом, так і у мікросоціумі об'єднання; попередження зовнішніх і внутрішніх ризиків, міжособистісних конфліктів, сприяння розвитку гуманних взаємин; захист прав дитини на пристойні умови життя, що є необхідним для формування почуття власної гідності, повноцінного фізичного, розумового, духовного, чуттєвого і соціального розвитку; соціально-педагогічна підтримка дитини в реалізації гарантованих для неї прав, що надаються державою;

– принцип поєднання зусиль державних органів влади та управління і недержавних організацій у забезпеченні дієвої (кадрової, фінансово-матеріальної, наукової, навчально-методичної та ін.) соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань;

– принцип опори на соціальні реалії як змістовне джерело осмислення і розробки стратегій і напрямів соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань;

– принцип врахування особливостей і потреб суспільної практики діяльності дитячих громадських об'єднань і дітей як основних споживачів соціально-педагогічної підтримки.

Виходячи із основних концептуальних підходів і принципів, на яких базується соціально-педагогічна підтримка дитячих громадських об'єднань, встановлено, що її доцільно організовувати за такими *основними стратегіями*:

– розробка загальнодержавних, регіональних і місцевих програм соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань;

– розробка і впровадження механізмів реалізації соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань;

– сприятливих умов і гарантій діяльності суб'єктів соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань;

– спрямування соціально-педагогічної підтримки дитячих громадських об'єднань на створення оптимальних умов життєдіяльності і соціалізації дітей і підлітків.

Зокрема, кожна стратегія соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань передбачає розробку і впровадження конкретних заходів (законодавчого, організаційного, матеріально-технічного, соціально-педагогічного, навчально-методичного, фінансового та ін. характеру), дія яких спрямована загалом на сприяння діяльності дитячих громадських об'єднань і соціальному становленню їх членів. Вказані стратегії соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань конкретизуються відповідно до рівнів її здійснення і потреб регіонів чи конкретних спільнот.

Зазначимо, що соціально-педагогічна підтримка діяльності дитячих громадських об'єднань має досить складну структуру, в якій можна в узагальненому вигляді виокремити три основних елементи: *перший* – владний або адміністративний, що включає сукупність органів влади і управління (центральної і місцевої), які несуть відповідальність за організацію соціально-педагогічної підтримки; *другий* – це програми соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань на рівні області (району, міста) із можливістю реалізації на місцевому рівні; *третій* – це спільна діяльність різноманітних суб'єктів соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань.

До важливих проблем науково-практичної розробки соціально-педагогічної підтримки діяльності дитячих громадських об'єднань слід віднести визначення стратегій, дій, змісту загальнодержавної програми підтримки. Під нею ми розуміємо систему чітко спланованих організаційно-практичних дій державних і недержавних організацій, які опираються на відповідно розроблену базу нормативно-правових документів, і які мають на меті створення сприятливого середовища функціонування дитячих громадських об'єднань і трансформації їх в ефективно діючий інститут соціалізації підростаючого покоління.

Література

1. Гиль С. С. Муниципальная система социально-педагогической поддержки молодёжных инициатив: теория и практика: дисс. ... д-ра пед наук: 13.00.01 / Сергей Сергеевич Гиль. – Оренбург, 2001. – 336 с.
2. Дронова Е. Н. Социально-педагогическая поддержка подростков в деятельности социального педагога общеобразовательной школы: дисс. ... канд. пед наук: 13.00.01 / Елена Николаевна Дронова. – Барнаул, 2004. – 192 с.
3. Корнеева Н. Ю. Социально-педагогическая поддержка подростков в условиях дополнительного образования :дисс. ... канд. пед наук: 13.00.01 / Наталья Юрьевна Корнеева. – Магнитогорск, 2004. – 181 с.
4. Литвак Р. А. Педагогические основы деятельности детских общественных объединений в современных условиях: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Римма Алексеевна Литвак. – Екатеринбург, 1997. – 389 с.
5. Самолов В. К. Региональные аспекты создания условий для эффективной социально-педагогической поддержки детей и подростков / В. К. Самолов. – М.: Педагогика, 1998. – 182 с.
6. Тесленко В. В. Теорія і практика соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями в промисловому регіоні: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Валентин Вікторович Тесленко. – Луганськ, 2007. – 498с.